

Dkt. Elaine Phillips, Fasihi ya Agano la Kale, Hotuba ya 29, Hezekia, Manase, Yosia, na Wafalme wa Yuda

© 2024 Elaine Phillips na Ted Hildebrandt

Naam, natumai nyote mlikuwa na siku njema ya ufufuo. Natumai mnafurahi kurudi. Ni nini? Je, kuna wiki tatu za darasa zilizobaki au kitu kama hicho? Inatisha kidogo, inatisha kidogo.

Ukiona maneno ya ziada katika tangazo hili yanakukera kidogo, fikiria tu jinsi ilivyo kuisikiliza kila wakati. Nimejaribu kuelezea hilo kwa njia ndogo ndogo. Kama si kijazaji, kama si koma, na kama si alama ya nukuu.

Je, unajua hilo? Kwa vyovyote vile, hiyo ni farasi wangu wa burudani au sanduku la sabuni au chochote kile cha siku hiyo. Ted, je, hii ni sauti kubwa kidogo? Inanishangaza kwani kuna mwangwi fulani. Chini moja? Ndiyo.

Mara kwa mara, nitapanda kwenye sanduku langu la sabuni na kufanya kitu kama. Hapa ni kwa leo. Kwa vyovyote vile, karibu tena.

Hilo ndilo tangazo pekee, kwa hivyo halikupaswa kusema kama matangazo machache. Lingepaswa kusema kama tangazo. Wengi wenu mnapaswa kuwa na karatasi zenu sasa.

Hapo awali, nimekuwa na watu ambao wameipata karatasi hiyo kama kiambatisho, lakini kwa sababu fulani au nyingine hawawezi kusoma puto. Kuna maoni hapo, na hakuna cha kusoma. Ikiwa uko katika hali hiyo, tafadhali nijulishe, kwa sababu nataka usome maoni yangu.

Baada ya yote, sikuziweka hapo kwa ajili ya afya yangu. Kwa hivyo, kwa vyovyote vile, ndivyo ilivyo. Tunahitaji kuimba, au angalau najua wewe ni kwaya gani.

Je, tuombe pamoja tunapoanza?

Mungu mwenye neema, Baba yetu wa Mbinguni, Mkombozi wetu wa thamani, na Roho Mtakatifu wa kweli, tunaposherehekea Pasaka pamoja, Siku ya Ufufuo, tusaidie kwa Roho wako anayekaa ndani yetu kukumbuka na kuweka mioyoni mwetu ukweli wa nguvu ya ufufuo kutubadilisha. Tunaomba, Bwana, kwamba maisha na mioyo yetu itabadilishwa na kubadilishwa. Tunaomba kwamba utakuwa unaondoa vitu visivyokupendeza.

Tunaomba kwamba ungewatia moyo wale wanaotamani kukutafuta, wawe karibu nawe. Tunaombeana katika siku hizi zilizojaa msongo mwingi wa mawazo, Bwana. Tunaomba kwamba tuendelee kukukazia macho na nafasi yetu kama watoto wako.

Tungekuwa na ujasiri wa kuomba kwamba utumie neno lako kutufundisha. Pia tungekuwa na ujasiri wa kuomba kwako kama bwana wa ulimwengu kwamba ungekuwa pamoja na watu wako kote ulimwenguni ambao maisha yao yako hatarini kwa sababu yoyote ile. Tafadhali leta faraja na faraja na usalama na ulinzi.

Baba, tungeomba mambo haya kwa shukrani na kisha kuomba kwamba uwe pamoja nasi siku hii tunapojifunza pamoja na kujifunza pamoja. Tunaomba katika jina la Kristo kwa shukrani. Amina.

Naam, itabidi tupitie ndani ya dakika moja tu kwa sababu imekuwa wiki moja tangu tuwe pamoja. Tunasoma ufalme uliogawanyika. Nina kidokezo hapa.

Na najua tumefanya hivi haraka. Kwa upande mwingine, ili kuingia katika fasihi ya kinabii na nyenzo ambazo tayari tumesoma katika suala la fasihi ya hekima, lazima uisome historia haraka sana. Kwa hivyo, kwa heshima yote, unajua, ikiwa unataka kufanya zaidi nayo, njoo uchukue jiografia ya kihistoria, ambapo tunazingatia historia zaidi kidogo.

Hapa kuna chati ambayo tutatumia kukagua, hasa kwa kuwa tumekuwa mbali kwa wiki moja. Na, unajua, mambo yameingilia kati. Mambo ya ajabu yameingilia kati.

Lakini ni ukumbusho tu, ufalme unagawanyika mwaka 931. Hiyo ni tarehe ambayo utahitaji kujua. Na utakumbuka tulikuwa na ufalme wa kaskazini.

Yeroboamu, mwana wa Nebati, anaanza hilo. Rehoboamu ndiye atakayeendeleza nasaba ya Daudi. Kwa hivyo kumbuka mambo haya.

Mara ya mwisho, tulipitia kipindi chote cha anguko la ufalme wa kaskazini. Kwa kweli tulianza karibu na wakati wa Eliya, ambapo ndipo tulipoishia na kufanya mpango huu wote hapa. Tarehe ya pili utakayotaka kujua ni 722, anguko la ufalme wa kaskazini wa Ashuru.

Hilo ni muhimu. Kwa hivyo, shikilia hilo. Tena, huhitaji kujua tarehe nyingi, lakini lazima ujue tatu zilizo kwenye rangi nyekundu hapa juu.

La tatu litakuwa mahali tunapoelekea leo, na hilo litakuwa anguko la kusini katika 587-586 kwa Babeli, hasa Nebukadreza, mfalme wa Babeli. Lengo letu leo litakuwa kisanduku hiki cha bluu, na unaangalia orodha hiyo ya majina. Tutajifunzaje hayo yote? Naam, nitagusa mambo muhimu, sawa? Mambo muhimu tu kwa upande wa

wafalme muhimu zaidi, na yataonekana katika nyenzo zinazofuata. Lakini tutatoka Yehoshafati, ambapo tutaacha muungano huo wote kati ya Yehoshafati na Ahabu.

Huenda unamkumbuka Mikaya, nabii pale. Tutaanza na mzao wake, Yehoramuh Ahazia. Wafanye hawa watu haraka hapa, haraka sana, kisha utumie muda zaidi kidogo kwa baadhi ya watu wetu muhimu, Ahazi, Hezekia, Manase, na kisha hasa Yosia.

Kwa hivyo huo ndio mwelekeo tutakaofuata leo. Kama nitaenda haraka sana, tafadhali nisimamisha. Ninajua ni vigumu, na najua nimesema haya hapo awali, lakini nitasema tena.

Inaonekana majina yote yanaanza na J au A, na ni vigumu kuyaweka sawa. Hapa ndipo kadi za kumbukumbu, ikiwa hujaanza kuzifanya bado, zitakuwa na manufaa sana kujijengea mwenyewe au kitu ambacho kitafanya kazi ambacho unaweza kubeba ili kukisoma kidogo. Kwanza kabisa, ninahitaji neno moja au mawili kuhusu siasa za kimataifa.

Tunafanya hivi wakati wote, lakini ni vizuri kuzingatia hilo kwa sababu Israeli haiishi katika ombwe. Yuda haiishi katika ombwe. Kuna mambo mengine muhimu yanayoendelea hapa.

Haya pia ndiyo mambo unayopata kutokana na kusoma sambamba za Agano la Kale. Kwa hivyo acha nirudishe hilo kwenye nyenzo pia. Kwanza kabisa, Ashuru.

Ashuru amekuwa akitawala kwa muda. Senakeribu atakuwa mtu muhimu tunapoanza kuzungumza kuhusu Mfalme Hezekia. Kwa hivyo, mkumbuke kwa namna fulani.

Mojawapo ya mambo unayosoma katika ulinganifu wa Agano la Kale itakuwa ni baadhi ya mambo kutoka kwa Senakeribu ambapo anasema, Nilikuwa nimemnasa Yerusalemu, au kwa kweli nilikuwa nimemnasa Hezekia, mfalme wa Yerusalemu, kama ndege kwenye ngome. Tutarudi kwenye hilo baada ya muda mfupi. Kwa hivyo, Ashuru inafanya maisha kuwa magumu sana, si kwa Hezekia na Yuda tu, bali utakumbuka mara ya mwisho wao ndio waliohusika na kuchukua ufalme mzima wa kaskazini mateka.

Kisha, tutaishi tena na watu wengine na kadhalika ili tu kupata muktadha wetu. Pia tuna Babeli inayoonekana waziwazi. Hata wakati wa Hezekia, Babeli itakuwa mtu muhimu sana.

Unaweza kukumbuka kwamba walituma wajumbe kwa Hezekia. Hezekia anawaonyesha vitu vyote alivyo navyo, jambo ambalo lilikuwa kosa kidogo. Isaya atamkumbusha hilo baadaye kidogo.

Lakini Babeli, au Babeli, ni muhimu sana tunapofikia anguko la ufalme wa kusini. Na hiyo itakuwa, kama nilivyosema hapa juu, Mfalme Nebukadreza. Pia, labda inajulikana zaidi kama Nebukadreza, lakini kila mtu anasema Nebukadreza, kwa hivyo unaweza kufanya chochote na hilo.

Tena, pitia tena Sambamba zako za Agano la Kale, kwa sababu kuna barua, kulikuwa na barua kadhaa zilizopatikana wakati watu walipochimba Lakishi, walipata barua hii ya Lakishi inayozungumzia kwa maneno yenye kugusa moyo sana kuhusu jinsi ilivyo mbaya. Hawawezi kuona moto ukiwaka kutoka kwa Hezekia. Na kimsingi hizo, nitakuonyesha ramani baada ya muda mfupi, hizo ni miji miwili yenye ngome iliyobaki tunaposoma Yeremia, kifungu hicho katika sura ya 34.

Kwa hivyo, unaweza kuziweka pamoja kidogo na kuona jinsi mambo yalivyokuwa magumu kwa ufalme huu mdogo wa Yuda kabla tu ya kuanguka kwake. Na hatimaye, Misri tunataka kukumbuka, na kila mara, vizuri, kikosi cha kuvutia chini kusini na magharibi, kikizua matatizo kwa watu wa Yuda, kwa sababu baadhi ya watu walidhani, hei, unajua, itakuwa busara sana, kwa namna fulani kwenda kujiunga na Misri na kisha kupigana na Babeli. Na kama tutakavyoona tunapomsoma nabii Yeremia, atajiingiza matatani kwa sababu hiyo si ushauri wake kwa watu.

Kwa hivyo, kuna kila aina ya mambo magumu yanayoendelea. Ukitaka kufikiria tu kuhusu mambo yanayofanana ya kisasa, angalia hali yoyote ya kisiasa na miungano isiyo ya kawaida ya aina hiyo kisha utengane na uunde na ubadilike na mtu mwingine katika siasa zetu za kisasa. Jambo lile lile lilikuwa likiendelea wakati huo.

Mataifa hayabadiliki sana. Vyovyote vile, hilo ni jambo la haraka tu, lakini endelea kurudi kwenye ulinganifu wako wa Agano la Kale, hilo litakusaidia sana. Angalia ramani kwa ufupi pia.

Tuliona eneo hili la msingi la kijiografia tulipoangalia upanuzi wa Ashuru. Sasa tutaangalia Milki ya Babeli, na tutaona kwamba ifikapo wakati tutakapokuwa nayo kikamilifu, inaelekea Misri hapa. Kwa kweli, tunaposoma baadhi ya mambo katika Yeremia, tunaona kwamba Milki ya Babeli ilikuwa kubwa sana.

Cha kufurahisha ni kwamba, haidumu kwa muda mrefu, kama tutakavyoona tutakapoanza kipindi cha baada ya uhamisho. Naam, hebu tufanye mambo ya kibiblia. Kama nilivyosema, tunapaswa kufika kusini, na hapa kuna mbio zetu za haraka kupitia baadhi ya matukio haya, huku watu kutoka ufalme wa kusini wakimfuata Yehoshafati.

Uzia atakuwa mtu muhimu anayefuata. Kati ya hao kuna watu wawili muhimu, na ninataka tu kuwaweka kwenye skrini yako ya rada. Naamini unafanya usomaji wako kwa hivyo una ufahamu mzuri wa baadhi ya maelezo ya hili.

Mara ya mwisho, mmoja wa wahusika wa kuvutia tuliozungumzia alikuwa jamaa huyu aliyemitwa Yehu, au Yehu. Unaweza kukumbuka kwamba alitiwa mafuta na nabii. Alikuwa akipigana huko Gileadi ya mbali.

Yeye ndiye yule mtu anayeendesha gari kama mwendawazimu, na kwa hivyo anarudi kwa sauti kubwa kuelekea Yezreeli, na anapofika huko, anamuua mfalme wa kaskazini na mfalme wa kusini, sawa? Kwa hivyo hapo ndipo tunapoanza hapa. Ahazia ndiye mfalme wa kusini. Yeye ndiye anayeuawa, Yehu anapofagia kila kitu, anaiangamiza nyumba ya Ahabu, anaiangamiza manabii wa Baali kaskazini, na anasafisha, labda sio sana, lakini angalau uchafuzi kamili wa aina hiyo ya vitu.

Wakati Ahazia hayupo, baada ya kuuawa, mama yake, ambaye jina lake ni Athalia, sawa? Yuko hapa kwa sababu fulani kwa herufi nzito. Aliolewa na nasaba ya Kusini. Natumai hii inaeleweka kwako.

Omri alikuwa mfalme upande wa kaskazini. Omri alikuwa baba yake Ahabu. Omri, akifuatiwa na Ahabu, mikono mikubwa iliyo wazi kuelekea ibada ya Baali, sawa? Yehu alipokuwa amemwangamiza mwana wa Ahabu, mjukuu wa Omri, amefanya usafi upande wa kaskazini, lakini kumekuwa na tatizo hili dogo upande wa kusini, na hilo ni kwamba Athalia alikuwa ameolewa na ukoo upande wa kusini, na ni mwanamke mbaya sana.

Kama umesoma maandishi hayo, unajua kwamba anafanya usafi mkubwa kwa sababu anajaribu kuwaondoa watu wote wa nasaba ya Kusini, na kusema ukweli, ukisoma kati ya mistari, haya ndiyo yanayoendelea. Ameona mambo mabaya yakitokea kaskazini, lakini ameazimia kutoruhusu ibada ya Baali ipotee, na kwa hivyo unaweza kuona kwamba anataka kuanzisha ibada ya Baali kama kitu kikuu cha kuabudiwa kusini pia, na kwa hivyo anafanya usafi huu wote, na anatawala kwa utawala wa miaka saba wa ugaidi, kimsingi, akiwaangamiza watu wa kila aina. Hata hivyo, ni nani anayefichwa na mlezi wake? Jamaa mdogo anayemitwa Joash.

Yoashi, mwerevu. Naam, kijana mdogo anayemitwa Yoashi. Anaepuka kusafishwa huku kwa Athalia, na anafichwa na mlezi wake na kuhani Yehoyada kwa miaka saba, kisha wanamtoa nje.

Wanamtawaza kuwa mfalme. Wanasema tutatimiza agano, na cha kushangaza ni kwamba, Athalia anakatwa kichwa. Ameuawa.

Ameondoka kwenye tukio kwa sababu amekuwa nguvu kubwa ya uharibifu kwa nasaba ya Daudi na kwa ibada ya Yahweh. Yoashi ni mfalme mkuu kwa muda. Kwa kweli, Yoashi ni mfalme mkuu kwa muda wote ambao kuhani Yehoyada yuko hai.

Yehoyada alikuwa mshauri mzuri ikiwa unataka kufikiria hivyo. Kwa bahati mbaya, Yehoyada anapokufa, Yoashi anaasi sana. Anakubali ushauri wa baadhi ya watu waliomzunguka, wakuu, n.k., na kimsingi wanaanzisha tena ibada ya Baali na Ashera.

Baali na Ashera huenda pamoja. Baali ni mwanamume. Ashera ni mke wa kike katika sehemu hii yote mbaya ya, niseme nini, ibada ya Wafoinike iliyoingizwa.

Hili linapotokea, baada ya Yehoyada kufa na baada ya Yoashi kujisalimisha na kurudia hilo, anakemewa na nabii anayeitwa Zekaria. Lakini kwa hasira yake, atamfanya Zekaria auawe. Na kisha kama malipo kwa hilo, namaanisha, unaona mvutano hapa na kisasi na kisasi kikiongezeka na kuongezeka.

Kwa kulipiza kisasi kwa hilo, Yoashi mwenyewe atauawa. Vivyo hivyo, mwanawe Amazia atauawa. Je, unaona tu kuvunjika kwa ufalme wa kusini kwa huzuni na kwa kusikitisha wakati huu? Kunaelekea mdororo mkubwa.

Lakini kisha anakuja mtu anayeitwa, kwanza kabisa, Azaria, lakini labda tunamjua vizuri zaidi kama Uzia. Kwa hivyo, fikiria hayo kama majina yanayofanana. Unaposoma Azaria, ni sawa na Uzia.

Nitamtaja kama Uzia. Ni mtu mwema. Ni mfalme mwema.

2 Mambo ya Nyakati ina mambo mazuri ya kusema kumhusu. Anafanya kosa kubwa, na tutazungumzia hilo baada ya muda mfupi. Lakini kabla ya hapo, tunajifunza kwamba amefanikiwa.

Anapanua mipaka ya Yuda tena. Inasema yeye ni mtu aliyeunda mitambo ya vita. Inasema yeye ni mtu anayependa ardhi na anapenda kufanya kazi nje.

Kwa hivyo, mtu wa aina kamili. Kwa bahati mbaya, na hii ni hadithi ambayo labda unaijua, katika wakati wa kiburi, anafanya kitu ambacho hangepaswa kufanya, ambacho ni kuingia moja kwa moja hekaluni na uvumba, na Bwana atampiga kwa ukoma kutokana na hilo. Kwa sababu hiyo ni kweli, lazima aishi peke yake, na yeye na mwanawe Yothamu watatawala pamoja katika miaka ya mwisho ya utawala wake.

Kwa hivyo wakati wa utawala wa Yothamu utaingiliana na ule wa Uzia. Yothamu pia ni mfalme mzuri. Hatusomi mengi kumhusu, lakini tunasoma kwamba ni mfalme mzuri.

Na kisha Ahazi anakuja. Tutasoma kidogo kuhusu Ahazi kwa sababu hii itaandaa mazingira ya jambo ambalo tutafanya na mmoja wa manabii wakuu, ambaye ni Isaya, baadaye kidogo. Na wacha nieleze baadhi ya siasa ambazo labda unazijua, lakini haidhuru kuzipitia tena.

Unapofikiria Yuda, na hapa kuna Yuda yetu ndogo hapa, nchi ndogo, ndogo. Kaskazini, Israeli ilikuwa kubwa zaidi. Wakati wa Ahazi, Israeli bado ipo.

Tuliingamiza wiki iliyopita, lakini wakati wa Ahazi, Israeli bado ipo. Nani yuko kaskazini mashariki mwa Israeli? Syria. Vizuri.

Pia inajulikana kama Aramu. Eneo la ulinzi kati ya Israeli na Yuda na mataifa yetu makubwa yenye nguvu huko Mesopotamia, iwe ni yapi. Na kwa wakati huu, yote ni Syria.

Kwa hivyo, una viumbe vinne vikuu hapa ambavyo ni muhimu. Wakati ufalme wa kaskazini, tena, kabla haujajaa, ufalme wa kaskazini na Syria zinaposhambulia Yuda, ni jambo la kutisha kwa sababu Yuda ni mdogo mwanzoni. Na hapa una ufalme huu wa kaskazini. Ni mkubwa, na wana muungano na Syria, ambao pia una nguvu.

Wanapoungana dhidi ya Yuda, Mfalme Ahazi anaogopa. Na kwa hivyo, anafanya nini? Jambo ambalo lilikuwa jaribu rahisi, anafanya muungano na mamlaka kuu ya wakati huo na kuwasihi wampe msaada.

Na tutaianza hadithi. Kwa kweli nitasoma kutoka kwa Wafalme. Sura ya 16, mstari wa 10.

Mfalme Ahazi alienda Damasko. Kwa hivyo, wanakutana katika eneo la ukanda wa buffer kwa sababu Tiglath-Pileseri, ambaye ni mfalme wa Ashuru, amefanya maisha kuwa magumu. Mfalme Ahazi alienda Damasko kukutana na Tiglath-Pileseri, mfalme wa Ashuru.

Aliona madhabahu huko Damasko na akamtumia Uria kuhani kuchora madhabahu. Kwa hiyo, Uria, kuhani, akajenga madhabahu kulingana na mipango yote ambayo Mfalme Ahazi alikuwa ameituma kutoka Damasko na akaikamilisha. Mfalme aliporudi, aliiona madhabahu.

Alikaribia na kutoa sadaka. Kuna mkanganyiko mkubwa wa mambo ambayo Ahazi anafanya. Moja ni tatizo la kisiasa.

Nitasema zaidi kuhusu hilo baada ya muda mfupi. La pili ni wazi kuwa ni tatizo la ujumuishaji wa kidini. Ameona kitu kinachovutia, kinachovutia zaidi kuliko madhabahu ya Yahweh, kinachovutia zaidi kuliko ibada ya Bwana, na anaingiza hilo moja kwa moja hekaluni.

Hilo ni jambo la kudharauliwa machoni pa Mungu. Ahazi pia atafunga milango ya hekalu, jambo ambalo pia linasema jambo fulani kuhusu hisia zake kwa ibada ya Bwana. Lakini sasa, turudi kwenye muungano huu.

Tutakapojifunza kitabu cha Isaya, Bwana akipenda, wiki ijayo, tutakutana na unabii wa kuvutia sana katika sura ya 7. Utakuwa unabii wa Isaya kwa Ahazi mbele ya muungano huu kati ya ufalme wa kaskazini na Shamu na katika muktadha wa rufaa isiyofaa ya Ahazi kwa Ashuru ya kuomba msaada. Kwa hivyo, andika yote hayo kwa sababu Isaya atamkemea Ahazi kwa kufanya hivyo. Na tutaangalia unabii huo katika sura ya 7 na kuutazama katika muktadha wake wa kisiasa.

Kwa hivyo, hapa ni mahali pengine ambapo husahau ulichosoma kwa sababu ukisahau ulichosoma, wewe ni kama mwanamke anayekumbuka methali hiyo. Anazaa mtoto na anatoka nje na kumzika. Sawa. Nitaendelea kukukumbusha methali hiyo ya kirabi.

Ni jambo zuri sana. Kwa hivyo, endelea na hili kwa ajili ya somo letu la Isaya. Tuendeleo.

Tunataka kuendelea chini ya Hezekia na kutumia muda hapa. Baada ya Ahazi, una mabadiliko ya kweli, nami nitaendelea na 2 Mambo ya Nyakati ikiwa unafuata maandishi yako. Hezekia ni mfalme mzuri sana.

Katika 2 Mambo ya Nyakati 28, mstari wa 24, inasema kile nilichokuwa nimekuonyesha. Ahazi alifunga milango ya hekalu la Bwana na kuweka madhabahu katika kila pembe ya barabara huko Yerusalemu. Katika kila mji wa Yuda, alijenga mahali pa juu pa kutolea miungu mingine dhabihu.

Na kwa njia, 2 Wafalme pia itatuambia kwamba Ahazi ni mmoja wa wafalme hawa waliowapitisha watoto wake motoni, chochote kile kinachomaanisha kuwa ni jambo baya. Kwa hivyo Hezekia ana kazi ya kufanya. Jambo la kwanza analofanya ni kuleta mageuzi ya kidini.

Tuendeleo kusoma katika 2 Mambo ya Nyakati 29, mstari wa 3. Katika mwezi wa kwanza wa mwaka wa utawala wake, mara moja, mwezi wa kwanza, mwaka wa kwanza wa utawala wake, alifungua milango ya hekalu la Bwana na kuitengeneza, akawaleta makuhani na Walawi, na anasema, ondoeni uchafu wote hapa. Sasa, sitageukia 2 Wafalme 18, lakini katika 2 Wafalme 18, inasema alimtoa nyoka wa shaba. Hebu tujikumbushe: nyoka wa shaba alikuwa nini, na alikuwa akifanya nini hekaluni? Je, kuna mtu yeyote anayekumbuka? Sara, endelea.

Ndiyo, cha kushangaza, wamekuwa na jambo hili tangu kuzunguka-zunguka kwao nyikani, inaonekana, kwa sababu ukikumbuka Hesabu sura ya 21 baada ya watu kunung'unika, na Musa akamwambia Musa, Samahani, Bwana alimwambia Musa, tundika nyoka kwenye mti na watu watakaomtegemea watapona kutokana na kuumwa na nyoka waliokuwa wakiwatesa. Na kweli alifanya hivyo. Inaonekana kwamba kwa karne nyingi, kwa sababu tunazungumzia kuzunguka-zunguka nyikani, labda mapema kama 1400 KK, sasa tuko karibu 700 KK.

Kwa karne nyingi, kitu hiki kilikuwa kimehifadhiwa kama kitu cha kidini, ukitaka. Lakini labda pia kiligeuka kuwa kitu cha kuabudu sanamu, na kwa hivyo, kile Hezekia atakachofanya ni kukisaga vipande vipande. Kwa njia, kama vile tu, kuna wasomi wanaopendekeza kwamba Hezekia anaweza kuwa na sababu nyingine ya kusaga kitu hiki vipande vipande.

Nyoka aliwakilisha Misri. Na labda katika hatua hii ya wakati, haikuwa nzuri sana kuwa na kitu ambacho kiliwakilisha wazi kitu kuhusu Misri katika muktadha wao wa hekalu pia. Kwa hivyo, daima kuna chaguo hilo.

Kwa vyovyote vile, ameondoa mambo yote ya ibada ya sanamu, anasafisha hekalu, na tuna mjadala mrefu na mrefu katika sura ya 29 kuhusu kutakaswa kwa hekalu. Ona kwamba pia atasherehekea Pasaka. Hii ni sura ya 30, na tena, acha nikusomee kidogo kuhusu kinachoendelea hapa.

Hezekia hazungumzii tu watu katika ufalme wake, bali pia anatuma wajumbe kaskazini. Hilo ni jambo la ajabu kufanya kwa sababu hilo ni eneo ambalo lilikuwa na uadui na Yuda, na bado angalia, aliandika barua kwa Efraimu na Manase. Hayo ni makabila mawili huko juu.

Waliamua kusherehekea Pasaka katika mwezi wa pili kwa sababu hawakuwa na muda wa kusafisha vitu. Mstari wa 5, waliamua kupeleka tangazo kote Israeli kutoka Beersheba. Beersheba iko wapi? Bila shaka.

Mashariki, magharibi, kaskazini, kusini. Naam, ni kusini, sivyo? Beersheba iko kusini. Ukienda moja kwa moja magharibi kutoka mwisho wa chini wa Bahari ya Chumvi, Beersheba iko pale pale.

Kutuma wajumbe kutoka Beersheba hadi Dani. Dani yuko wapi? Njia yote kuelekea kaskazini katika eneo ambalo baadaye limechukuliwa utumwani. Vyovyote vile, kwa amri ya mfalme, katika mstari wa 6, wajumbe walipita katika Israeli yote na Yuda, na kusema, Enyi Waisraeli, mrudieni Bwana, Mungu wa Ibrahimu, Isaka, na Yakobo, naye arudi kwenu ninyi mliosalia, mliookoka kutoka kwa mfalme wa Ashuru.

Sawa? Msiwe kama baba zenu. Msiwe na shingo ngumu. Mkimrudia Bwana, basi ndugu zenu na watoto wenu wataonyeshwa huruma.

Atakugeuzia uso wake. Sasa, ukiendelea kusoma maandishi hayo, moja ya mambo yanayotokea ni watu wengi kusema, ndio, sawa, na wanamdhihakiki. Lakini pia inaendelea kusema kwamba baadhi ya watu wa makabila ya Asheri, Manase, na Zabuloni kaskazini wanaamua kukabiliana na dharau iliyowakabili.

Walijinyenyekeza, inasema, na wakaenda Yerusalemu. Na huko Yuda, mkono wa Mungu ulikuwa juu ya watu ili kuwapa umoja wa akili wanaposherehekea Pasaka. Na wana sherehe kubwa ya Pasaka.

Sasa, kwa njia, ni nini kilikuwa chanzo cha mpango wa mwezi wa pili wa kusherehekea Pasaka? Upo kwenye Torati. Hafanyi hivi bila mpangilio tu, upo kwenye Torati.

Unakumbuka kwa nini waliruhusiwa kuwa na sharti hilo? Sara? Naam, kama hawangekuwa safi au kama wangepanya safari. Hilo pia lilikuwa moja ya masharti katika Hesabu 9. Naam, hapa unashughulika na watu hawa ambao wamesafiri labda umbali mrefu. Wamekuwa wakifanya kazi kwa bidii ili kusafisha hekalu.

Sio kila mtu ni msafi, lakini Hezekia anaomba kwa niaba yao. Bwana aliye mwema, niko katika sura ya 30, mstari wa 18, katikati yake. Bwana aliye mwema na amsamehe kila mtu anayeweka moyo wake kumtafuta Mungu, hata kama si msafi kulingana na sheria za patakatifu.

Na Bwana alimsikia Hezekia na kuwaponya watu. Kwa hivyo rehema na huruma ya Mungu hujitokeza katika muktadha huo maalum. Naam, wakati huo huo, na tena, unaweza kupata baadhi ya maelezo ya jinsi haya yote yanavyoendelea kutokana na kusoma mambo sambamba ya Agano la Kale.

Lakini wakati huo huo, Hezekia ana, vema, chutzpah ni neno bora zaidi. Chutzpah ni nini? Ni neno zuri la Kiyidi. Ukichukua Utamaduni wa Kisasa wa Kiyahudi wa Dkt. Wilson, utajifunza zaidi kuhusu chutzpah.

Lakini ni neno linalofaa kujifunza sasa pia. Je, kuna yeyote anayejua chutzpah ni nini? Kama umekulia katika eneo la Wayahudi, unajua. Endelea, Chelsea.

Je, ni gumption? Gumption. Ndiyo, hilo ni neno ambalo bibi yangu angelitumia. Ni wangapi kati yenu mnajua maana ya gumption? Baadhi yetu.

Sawa. Ni aina ya kiburi kisicho na adabu, ambacho labda kina nguvu kidogo kuliko upuuzi. Lakini napenda upuuzi.

Ni neno zuri, sivyo? Lakini chutzpah ni, kiburi cha kiburi ndiyo njia bora ya kulitafsiri, unajua? Ujasiri tu wa kufanya kitu ambacho labda kinaonekana kisicho cha kweli na, katika baadhi ya matukio, labda si cha busara sana, lakini hata hivyo, endelea na ufanye hivyo hata hivyo. Huyu hapa Hezekia. Tena, fikiria tu, Yuda mdogo, na anaasi dhidi ya mfalme wa Ashuru.

Hilo ni jambo la kushangaza sana kufanya unapofikiria siasa za kijiografia za hili. Na tena, 2 Wafalme 18 inatupa maelezo kadhaa kuhusu miaka na jinsi hili linavyotokea. Matokeo yake, Senakeribu anakuja.

Na inavutia kidogo kusoma muunganiko kati ya mwisho wa Sura ya 31 ya 2 Mambo ya Nyakati na mwanzo wa Sura ya 32. Acha nikusomee tu. Hapa kuna mwisho wa Sura ya 31.

Imekuwa ikizungumzia tu kuhusu uamsho wote na mageuzi na kadhalika, inasema, hivi ndivyo Hezekia alivyofanya katika Yuda yote, akitenda yaliyo mema na ya haki na ya uaminifu mbele za Bwana, Mungu wake. Katika kila kitu alichofanya katika utumishi wa hekalu la Mungu na kwa kutii sheria na amri, alimtafuta Mungu, naye alifanya kazi kwa moyo wote, na hivyo akafanikiwa. Na ungependa huo uwe mwisho wa hadithi, lakini hivi ndivyo Sura ya 32 inavyoanza.

Baada ya yote ambayo Hezekia alikuwa amefanya kwa uaminifu, Senakeribu, mfalme wa Ashuru, alikuja na kuivamia Yuda. Alizingira miji yenye ngome, akifikiria kuishinda. Unajua, kama tu naweza kutoa somo ambalo natumaini halitakuwa refu sana.

Kwa sababu tu sisi ni wema na waaminifu na tunamtumikia Mungu kwa mioyo yetu yote, hatupaswi kutarajia mambo yaende kwa urahisi na kwa ulaini. Kwa kweli, hizo labda ni nyakati ambazo Shetani atashambulia zaidi ili kujaribu kutuangusha. Na kwa njia fulani, una aina hiyo hiyo ya kitu kinachotokea hapa.

Hezekia alikuwa amefanya yaliyo sahihi, lakini angekabiliwa na mgogoro katika siasa na uhai wake. Sasa, tutaona jinsi hili litakavyokuwa kwa sababu ana maombi kwamba aende na kumshirikisha nabii Isaya, na ataingia hekaluni na kuomba pia, na Mungu atamwokoza kwa njia ya kimiujiza. Lakini si ukombozi rahisi, na bila shaka, kazi nyingi pia huingia humo.

Kwa vyovyote vile, hapa kuna muhtasari wa haraka wa kinachoendelea na uvamizi wa Senakeribu kwenye ramani yetu nzuri. Hapa kuna Yerusalemu katika rangi nyekundu, pale juu. Ni vigumu kuona.

Amini, hilo linasema Yerusalemu. Mviringo mweupe ni Lakishi. Kama ulivyosoma mambo haya ya kihistoria, laiti ningeweza kuwapeleka nyote katika darasa la jiografia mara kwa mara.

Uvamizi mwingi, ikiwa hautapitia kaskazini ili kufika sehemu ya kaskazini ya Israeli, utateleza kwenye uwanda wa pwani. Unakumbuka eneo letu tambarare la pwani? Usafiri rahisi, uvamizi tambarare, wa kijeshi, na magari ya kibiashara huenda kila mara kwenye njia hizi kuu katika uwanda wa pwani. Hilo ndilo Senakeribu amefanya.

Kwa hivyo, ameshuka kwenye uwanda wa pwani kwenye barabara hii hapa, na amejiegesha Lakishi. Sio yeye pekee aliyefanya hivyo. Wavamizi wengine wamefanya hivyo pia kwa sababu haya ndiyo malango, mabonde haya, kama hivyo.

Hizi ndizo malango ya kupanda milima. Na Senakeribu anapokuwa Lakishi, yuko tayari kwenda moja kwa moja hapa, na kwa kweli, ndivyo anavyofanya. Anatuma makamanda wake, nao watazungumza na watu kwenye kuta za Yerusalemu.

Kwa hivyo, inaonekana ni ngumu hivi sasa. Kwa kweli, inaonekana ni ngumu sana kwa Hezekia wakati huu. Senakeribu atarudi na kujisifu kuhusu hili.

Gereza la Senakeribu ndipo anaposema, na tena, hili liko katika ulinganifu wako wa Agano la Kale, ndipo anaposema nilimnasa Hezekia kama ndege kwenye ngome huko Yerusalemu. Sasa, anakufanya ufikiri kwamba huo ulikuwa mwisho wa Hezekia, lakini bila shaka, tunajua kutokana na maandishi ya Biblia kwamba inafanya kazi vinginevyo. Pia anatuonyesha taswira ya shambulio hilo, majeshi yake yakivamia eneo la Lakishi.

Sasa, cha kufurahisha zaidi, unapoenda kwenye Jumba la Makumbusho la Uingereza, na wale ambao mtasoma huko Oxford, na natumai wengi wenu mtaenda, kuna chumba kizima katika Jumba la Makumbusho la Uingereza ambacho kimetengwa mahsusi kwa nyenzo hii ambayo iliondolewa ukutani katika chumba katika jumba la Senakeribu. Na unaweza kutembea kuzunguka chumba chote. Huenda ni kama ukubwa wa safu saba za kwanza hapa.

Kote kuzunguka chumba kuna michoro iliyoondolewa ukutani mwa jumba la Senakeribu, na inaonyesha uvamizi wa Lakishi. Kwa hivyo hapa una walinzi hapa juu, walinzi wa Kiyahudi, walinzi wa Israeli, samahani, ngazi za kuzingira zikipanda juu huko, watu hapa chini wakichimba ili kujaribu kupitia ukuta, na kila aina ya ukatili. Hiyo ni sehemu moja tu.

Kama unavyofanya akiolojia huko Lakishi, kwa njia, na hatuna muda wa kufanya hivi, lakini bado kuna mabaki ya njia ya kuzingirwa ya Waashuru ambayo walipata hapo pia. Kwa vyovyote vile, hilo ni jaribio la Senakeribu. Hapa kuna ujenzi mpya wa msanii wa jinsi ingekuwa inaonekana.

Hatimaye, hapa una Senakeribu akiwasilisha tena ushuru wote ulioletwa kutoka kwa watu wa Lakishi, ambao alipeleka kwa Senakeribu katika kiti chake cha enzi kinachoweza kubebwa, na kila mtu akija kwa unyenyekevu. Naam, hebu tuone kilichotokea kuhusu jinsi Mungu alivyowapa watu hawa waliokuwa katika hali ngumu na Hezekia kama mfalme. Kwanza kabisa, kwa kweli, ni bora nipate ujumbe wangu hapa.

Hezekia ana vipaumbele vyake na mawazo yake kuhusu jinsi ya kushughulikia mambo kwa unyoofofu. Anaomba kwa bidii. Anaingia hekaluni.

Anaweka jambo hili lote mbele za Bwana katika maombi. Sawa? Kwa hivyo, anafanya hivyo, kwanza kabisa. Pia anaomba, kama nilivyosema muda mfupi uliopita, kwa nabii mkuu wa wakati huu, na huyo ni Isaya.

Na Isaya atamwambia, usijali. Watu hawa watatoweka. Sura ya 19 ya 2 Wafalme, hili ndilo neno la Bwana, na hili ndilo Isaya analosema, hili ndilo neno la Bwana dhidi ya Senakeribu.

Bikira binti Sayuni anakudharau na kukudhihaki. Binti Yerusalemu anatikisa kichwa chake unapokimbia. Kisha anaendelea kuzungumzia jinsi Mungu atakavyoikomboa Yerusalemu.

Sawa? Kwa hivyo hayo ni baadhi ya mambo yanayotokea. Hezekia anaomba. Hezekia anatumia rasilimali za nabii wake Isaya.

Vivyo hivyo, Isaya atawasilisha ujumbe kwa Bwana. Lakini Hezekia anafanya mambo mengine pia. Sawa? Atalinda mji wake.

Na anafanya hivyo kwa njia maalum sana. Ukikumbuka mji wetu mdogo wa Daudi, nami nitakuonyesha ramani hivi karibuni, chanzo cha maji kwa mji wa Daudi kilikuwa chemchemi, chemchemi moja iliyoitwa Gihoni. Ilikuwa na minara mikubwa pande zote mbili, ni wazi ili kuilinda.

Hezekia atajenga ukuta wa nje. Pia atajenga ukuta mwingine kwenye mteremko wa magharibi wa Yerusalemu ili kuwalinda wakimbizi wake ambao wamekuwa wakishuka kutoka kaskazini na kukaa huko. Na kisha, bila shaka, kazi yake kuu na kubwa ni handaki dogo katika sura ya 20 ya 2 Wafalme.

Kuhusu matukio mengine yote ya utawala wa Hezekia, mafanikio yake yote, na jinsi alivyotengeneza bwawa la maji na handaki ambalo alileta maji mjini, je, hayakuandikwa katika Kitabu cha Mambo ya Nyakati za Wafalme wa Yuda? Kwa hivyo, Hezekia anafanya kazi kwa uangalifu sana kuwahudumia watu wake, katika suala la maombi na kazi ya Isaya kuhusu hili na kwa niaba yao, pamoja na uhandisi wake. Nami nitakuonyesha picha zaidi katika muda mfupi wa haya. Unaposoma mambo yanayofanana na Agano la Kale, nachukia kurudia mambo yanayofanana na Agano la Kale, lakini kuna mambo ya kuvutia ndani yake.

Una maandishi ya Siloamu. Ni maandishi mazuri yaliyopatikana kwenye handaki la Hezekia. Yanaelezea jinsi makundi haya mawili ya watu, yakichoma kwa mashoka kwenye mwamba, sawa, haya yanapitia kwenye mwamba, na yana urefu wa theluthi

moja ya maili, yakipasuka na kwa namna fulani yakifanikiwa kukutana katikati. Na maandishi hayo yanaelezea jinsi hilo lilivyotokea.

Vyovyote vile, majeshi ya Ashuru yanashughulikiwa. Inasema, Malaika wa Bwana, sura ya 19, 2 Wafalme, alitoka na kuwaua watu 185,000 katika kambi ya Waashuru. Watu walipoamka asubuhi iliyofuata, wote walikuwa maiti pale.

Kwa hivyo, Senakeribu, mfalme wa Ashuru, alivunja kambi na kuondoka. Alirudi Ninawi, na cha kushangaza, nini kilimtokea? Hadithi nyingine ndogo kuhusu hali ya kutisha na ya kikatili ya falme za wakati huo. Wanawe wanamuua.

Sio mwisho mwema kwa Senakeribu. Naam, tayari nimeonyesha baadhi ya masomo kuhusu Hezekia hapa. Maisha yake ya uaminifu.

Ukweli kwamba alitumia rasilimali zote kwa uangalifu katika kila njia inayowezekana na kufanya kazi kwa bidii sana. Tutaona mifumo hiyo hiyo, kwa njia, tutakapomtaja mhusika wetu wa kibiblia anayeitwa Nehemia baadaye kidogo. Mambo machache tu ya kuangalia kuhusu mahali ambapo haya yote yanatokea.

Huenda ikawa vigumu kidogo kuona hilo kutoka nyuma ya chumba, lakini hapa tuna ramani ya mji wa Daudi. Hiyo ndiyo yote hapa. Chemchemi ya Gihoni iko pale pale.

Handaki la Hezekia, ambalo halikuwepo hadi Hezekia alipoanza jambo hili, linaanzia hapa na linaanzia hapa. Naam, linaishia hapo, lakini likichipuka na kuchipuka kutoka upande huu, linakutana katikati. Tena, ni jambo la kushangaza.

Ninakukumbusha kwamba ina urefu wa theluthi moja ya maili, kama unaweza kufikiria kufanya hivyo. Wahandisi bado wanajaribu kujua jinsi watu wa Hezekia walivyoweza kufanya hivi. Hii ni karne ya 8 KK.

Labda pendekezo ni kwamba labda walikuwa wakifuata aina fulani ya ufa wa asili katika chokaa. Hilo linawezekana kabisa. Lakini kwa vyovyote vile, ilishusha maji yote kama bwawa ambalo lingekuwa ndani ya kuta na kwa hivyo lililindwa ili watu waweze kulifikia.

Jambo lingine kuhusu bwawa hilo, kwa njia, halitoi tu maji kutoka eneo la chemchemi linaloonekana wazi. Waashuri labda wangejua mahali hapo. Wangejaribu kulificha.

Lakini wanaleta maji ndani ya bwawa hapa. Lakini pia inawasaidia watu wanaoishi juu ya kilima hiki. Kufikia wakati huu, Yerusalemu ilikuwa imepanuka.

Haikuwa tena mji huu mdogo wa Daudi. Kwa kweli, Hezekia atajenga ukuta utakaozunguka sehemu hii yote hapa. Suala ni kwamba kumekuwa na watu wengi

sana wanaokuja kutoka kaskazini, labda kama wakimbizi kutoka ufalme wa kaskazini, kulingana na kile ambacho Ashuru ilikuwa ikifanya huko juu.

Watu wengi wanakuja kusini. Wanaishi katika kilima cha magharibi cha Yerusalemu ambacho hakijalindwa. Hezekia anajenga ukuta kuwazunguka.

Na bwawa hili linawasaidia pia kwa sababu badala ya, fikiria mbinu zako za kukusanya maji, kama ungeishi hapa juu na chanzo pekee cha maji ulichokuwa nacho kilikuwa hapa, ungekuwa unashuka kwenye bonde hili, juu ya kilima kile, na chini kwenye bonde hilo tena. Kwa maji hapa chini, unashuka tu kwenye bonde moja na kisha unayarudisha nyumbani. Ni njia nzuri zaidi ya kufanya maji yapatikane kwa idadi ya watu wa Yerusalemu wanaoongezeka katika hatua hii.

Kwa hivyo, Hezekia anafanya mambo mazuri sana. Picha chache. Mambo mawili.

Huu hapa ukuta wake, moja ya kuta. Sio pekee, lakini hii ni sehemu ya ukuta ambao umegunduliwa kwenye mteremko wa magharibi ambao nilikuwa nikikuonyesha, sehemu hiyo ambayo aliifunga, labda ili kuwalinda watu ambao walikuwa wameongeza ukubwa wa Yerusalemu na walikuwa wakiishi huko juu. Ukuta huu, kwa njia, inaonekana, ulikuwa, na walibaini hili kutoka kwa uchafu wote chini, juu sana katika hatua hii.

Unaweza kuona ukubwa wa watu hao waliosimama pale, kwa hivyo hiyo inakupa wazo kidogo la unene wa ukuta huu. Cha kufurahisha ni kwamba, katika Isaya sura ya 22, hatutaangalia sasa, lakini katika Isaya sura ya 22, mistari ya 9 hadi 11, Isaya anasema, "Mlibomoa nyumba ili kujenga ukuta." Kisha anaendelea kusema mambo mengine kuihusu na kwa kweli anawakemea watu kwa kufanya hivi. Kwa njia, wewe si wa pekee hapo.

Ni wingi, ikizungumzia Waisraeli wote. "Walibomoa nyumba." Inavyoonekana, kulikuwa na misingi ya nyumba hapa chini, lakini ilikuwa kama katika matarajio ya miliki kuu, nao wakaipeleka kujenga kitu hiki cha ulinzi wa kazi za umma. Hapa tuna Handaki la Hezekia.

Mtazamo mdogo tu. Katika baadhi ya maeneo, kwa njia, hili ni fupi sana. Baadhi yetu inabidi tujiiname ili kulipitia.

Katika sehemu zingine, ni ndefu sana kwa sababu ni wazi baada ya urefu wao, samahani, baada ya kukutana katikati, basi ilibidi watengeneze sakafu kwa usawa ili maji yatiririke kutoka chemchemi hapa hadi kwenye bwawa la kuogelea hapo. Na kwa hivyo, walipopunguza daraja hilo, unapofika mwisho wa handaki, baadhi ya maeneo huwa na urefu wa futi 12 hadi 16. Hadithi ya ugunduzi wa handaki hili katika miaka ya 1800 ni hadithi ya kuvutia.

Laiti ningekuwa na muda wa kukuambia. Ni wazi, unajua, tunapitia sasa tukiwa tumebeba tochi. Watu waliopitia wakati huo hawakuwa na vitu kama hivyo.

Walikuwa na mishumaa ambayo, bila shaka, ilizima haraka. Na ilikuwa imejaa matope, na maji yalikuwa mengi sana kiasi kwamba katika baadhi ya maeneo, ukisoma masimulizi haya ya mtu binafsi, watu waliokuwa wakipitia walilazimika kushikilia pumzi zao kwa sababu wakisubiri mfuko wa hewa unaofuata kwa sababu pale dari yake ilikuwa chini, kulikuwa na maji yakipita kwa kasi. Na hapa wanapitia kwa kasi pia kwenye vitu vidogo vya ubao.

Hadithi za kuvutia. Huna muda wa kuzisimulia. Vyovyote vile, huo ndio utetezi wa Hezekia.

Sawa. Tunahitaji kuendelea mbele. Ndiyo, samahani.

Endelea. Naweza kuuliza tu kama kuna chanzo cha maji ndani ya jiji? Je, hiyo ndiyo maana yake? Ndiyo, maana yake. Chanzo cha maji, Chemchemi ya Gihon, mapema kama Kipindi cha Shaba ya Kati, ambacho kinaturudisha nyuma mwanzoni mwa milenia ya 2 KK, kilikuwa na minara miwili mikubwa ikilinda chemchemi hiyo.

Lakini hata hivyo, hicho ndicho chanzo dhahiri cha maji. Na kwa hivyo hapa watakieta na kukielekeza hadi mjini ili watu wasilazimike kwenda kuchukua hicho. Umeuliza swali zuri, na kama tungekuwa na saa nzima ya kuzungumzia akiolojia ya Yerusalemu, ningeweza kufanya mengi zaidi na hili kwa sababu kuna mfululizo wa mifereji na mabwawa ya maji yaliyotangulia hili.

Lakini hii maalum ni wazi kabisa kutoka kwa Hezekia, na inaleta vitu hivyo kwenye bwawa lingine ambalo liko ndani sana ya jiji. Lakini ndio, ni ngumu zaidi, kwa uaminifu wote, kuliko nilivyoifanya ionekane. Swali zuri sana.

Chukua, vema, chukua chochote. Njoo Israeli pamoja nasi. Tutatembea kwenye handaki.

Sawa. Kwa vyovyote vile, baada ya Hezekia anakuja Manase. Hili hapa jambo la kuvutia, au moja ya mambo mengi ya kuvutia.

Unakumbuka sala ya Hezekia alipougua? Na Isaya akasema utakufa. Na Hezekia anageuza uso wake ukutani, na anamwomba Bwana, na Isaya anarudi na kusema, utakuwa na miaka 15 zaidi. Je, umewahi kuunganisha hesabu kuhusu hilo? Manase alizaliwa katika miaka hiyo 15 ya mwisho kwa sababu Hezekia alipokufa, Manase akawa mfalme, na alikuwa na umri wa miaka 12 alipoanza kuwa mfalme.

Inavutia kwa sababu Manase ni mfalme mbaya sana. Manase anamwaga damu nyingi zisizo na hatia, na kwa bahati mbaya, anatawala kwa miaka 55. Kama una ujumbe

wako, nitakuwa katika 2 Wafalme 21 kwa muda mfupi au miwili ili kutoa hisia kidogo ya jinsi mambo yalivyokuwa yakiporomoka vibaya .

Unajua, tuna baraka za marais wetu kugeuka kila baada ya miaka 8. Fikiria miaka 55 ya mtu kama Manase. Alitenda maovu machoni pa Bwana.

Mstari wa 3, alijenga upya mahali pa juu. Baba yake, Hezekia, aliharibiwa na akajenga madhabahu katika hekalu la Bwana.

Na hazikuwa madhabahu kwa ajili ya Mungu, niamini. Alijenga madhabahu kwa ajili ya majeshi ya nyota na kumtoa mwanawe mwenyewe motoni.

Alipiga uchawi. Mstari wa 7, alichukua nguzo ya Ashera aliyoitengeneza na kuiweka hekaluni. Manase alifanya maovu zaidi kuliko Waamori waliomtangulia.

Kwa hivyo, inashuka tu na kushuka na kushuka. Mstari wa 16 labda ndio mbaya zaidi. Manase alimwaga damu nyingi isiyo na hatia kiasi kwamba ilijaza Yerusalemu kutoka mwisho hadi mwisho.

Kwa njia, hatujui hili kwa uhakika kutoka kwa maandishi ya kisheria, lakini kuna baadhi ya fasihi zisizo za kisheria zinazoeleza Isaya kuuawa kishahidi chini ya Manase. Kwa kweli, Isaya kukatwa vipande viwili. Je, hilo linakukumbusha chochote? Labda katika Agano Jipya? Hili ni andiko linaloitwa Ushahidi wa Isaya ambapo tunasoma yote hayo.

Inaelezea jinsi Manase alivyokuwa mbaya. Sala ya Manase pia iko katika hilo. Lakini kwa ajili ya mtazamo mfupi tu, katika orodha yetu ya watu waaminifu, katika Waebrania sura ya 11, tuna kauli ya kuvutia sana.

Tumewahi kuwa hapa hapo awali, sivyo? Tumezungumzia kuhusu waamuzi, na tumezungumzia kuhusu manabii. Baada ya kuwataja manabii, mwishoni mwa mstari wa 32, kisha mwandishi wa Waebrania anazungumzia kuhusu wale waliotoa haki, walipata kile kilichoahidiwa, wakafunga vinywa vya simba, huyo ni Danieli, wakazima hasira ya moto, wakaepuka makali ya upanga, ambao udhaifu wao uligeuzwa kuwa nguvu, mstari wa 35, wanawake wkapokea wafu wao wakiwa wamefufuliwa, huyo ni Eliya, Elisha. Wengine waliteswa na kukataa kuachiliwa, mstari wa 36, wengine walikabiliwa na dhihaka na kupigwa mijeledi, huku wengine wakifungwa minyororo na kuwekwa gerezani. Huyo ni Yereimia.

Walipigwa mawe, walikatwa vipande viwili kwa msumeno, waliuawa kwa upanga.

Kwa wazi kabisa mwandishi wa kitabu cha Waebrania anakumbuka utamaduni huu wa Kiyahudi ambao kwa kweli tunao katika maandishi unaoonyesha kwamba Isaya alifikia mwisho wake kwa njia hiyo. Isaya alitabiri kwa muda mrefu, lakini aliishi

baada ya mwisho wa utawala mzuri wa Hezekia na kisha akaona utawala wa hofu chini ya Manase. Kwa vyovyote vile, kama ninavyokuonyesha, mdororo wa kiroho uliopungua sana, damu isiyo na hatia ilimwagwa, mambo mabaya tu yakiendelea hapa.

Cha kufurahisha ni kwamba, ninarudi kwenye 2 Mambo ya Nyakati katika hatua hii, kwa hivyo nipe muda wa kufika huko. Mfalme wa Ashuru anamchukua mateka, akikumbuka kwamba Ashuru iko pale kila wakati kama jeshi la kutisha linalokuja. Mstari wa 11 wa 2 Mambo ya Nyakati 33, Bwana aliwaletea makamanda wa jeshi na mfalme wa Ashuru, akamkamata Manase, akamtia ndoano puani, akamfunga kwa pingu za shaba, na kumpeleka Babeli.

Sasa, hapa kuna sehemu nzuri. Kama umesoma haya, natumai yamekugusa zaidi ya Biblia tu, kwa sababu yanapaswa kukugusa. Katika dhiki ya Manase, aliomba kibali cha Bwana, Mungu wake, na akajinyenyekeza sana mbele za Mungu wa baba zake ili kuelewa hilo mbele ya yale tuliyosoma kumhusu mtu huyu.

Alipomwomba, Bwana aliguswa na ombi lake na akasikiliza ombi lake, naye Bwana akamrudisha Yerusalemu, na Manase akajua kwamba Bwana alikuwa Mungu. Kama hujaamka bado asubuhi ya leo, tafadhali amka kwa dakika moja tu na usikie ninachotaka kukuambia. Huenda ndilo jambo muhimu zaidi utakalosikia muhula mzima kwa sababu mara nyingi mimi na wewe na watu wa umri wako na kila mtu husema, Mungu hawezi kunisamehe kamwe.

Nimekuwa mbaya sana. Nimefanya mengi sana, na hilo ni jambo gumu sana kwake. Siwezi kujisamehe.

Nina uhakika hanisamehe. Umesikia mjadala huo. Kama hujasema, nina uhakika unawajua watu waliosema.

Manase ndiye mtu wetu wa kumkumbuka. Yeye ndiye mtu wetu wa kielelezo wa kumkumbuka, kwa sababu kama Mungu anaweza kumsamehe Manase kwa kumwaga damu isiyo na hatia, akijaza mitaa ya Yerusalemu, andiko katika 2 Wafalme linasema, basi dau langu ni kwamba anaweza kukusamehe wewe na mimi kwa mambo ambayo hayampendezi kweli. Na hata hivyo tukitubu, msamaha upo.

Na hilo ndilo somo kutoka kwa Manase. Tena, ikiwa unahitaji kurudi kulala sasa, fanya hivyo. Lakini pata somo hilo.

Ni jambo muhimu sana, na litakuwa na athari si kwako tu, ninawaamini, bali pia kwa watu ambao unaweza kuzungumza nao kuhusu miaka yako ijayo ya kuishi. Kwa vyovyote vile, Manase ametubu kweli. Sasa, ikiwa unafikiria, na ikiwa umesoma kwa makini, utasema, ndiyo, lakini, kwa sababu ni sahihi.

2 Mambo ya Nyakati 33:13 ndiyo mstari niliousoma kwa ajili yako. Lakini tukirudi kwenye 2 Wafalme 24, na ninataka unifanyie hivyo, kuna matokeo. Ndiyo, Bwana anamrudisha Manase.

Manase anajua kwamba Bwana ndiye Mungu, na inaonekana anajaribu kuleta mabadiliko katika miaka michache ya mwisho ya maisha yake. Lakini ukiangalia sura ya 24, mstari wa 4, na nitaanza na mstari wa 3, mambo haya yalimpata Yuda kulingana na amri ya Bwana ili kuwaondoa, Yuda, kutoka mbele zake kwa sababu ya dhambi za Manase na yote aliyoyafanya, ikiwa ni pamoja na kumwaga damu isiyo na hatia. Kwa maana alikuwa ameijaza Yerusalemu damu isiyo na hatia, na Bwana hakutaka kusamehe.

Sawa, na unafikiri, ndiyo, lakini kuna utata hapa. Nitapendekeza, hapana, hakuna. Bwana alimsamehe Manase binafsi kwa sababu Manase alitubu, lakini kulikuwa na matokeo ya agano.

Sawa, kuna matokeo ya agano, na kwa hivyo, ndiyo maana tuna watu wanaokwenda uhamishoni. Mungu husamehe, lakini si mara zote huondoa matokeo ya kile kinachotokea na kile tunachofanya. Sawa, huo ndio uovu wetu wa Manase.

Tunahitaji kuendelea kuchaji hapa. Tuna watu wachache zaidi wa kuwapitia. Josiah.

Warekebishaji wawili wakuu, kama unavyofikiria katika kipindi hiki cha ufalme kilichogawanyika, ni Hezekia kwa upande mmoja, Yosia kwa upande mwingine. Wote wawili watasherehekea Pasaka. Kwa nini? Kwa nini Pasaka ni sherehe ya watu waliorekebishwa, waliotubu, na wanaofufua? Pasaka inasherehekea nini? Ukombozi? Ukombozi? Jambo kubwa.

Ukombozi wa Mungu. Ukombozi wa Mungu. Mungu anawaondoa watu kutoka utumwani, katika kisa hiki, Misri katika Pasaka ya kwanza, lakini pia utumwa wa dhambi hapa.

Mojawapo ya mambo ya kwanza yanayomtokea Yosia ni ya kuvutia. Nitabaki katika Wafalme. sura ya 22.

Ana umri wa miaka minane kidogo anapoanza kuwa mfalme. Je, hilo halivutii? Na kisha inasema, katika mwaka wa 18 wa utawala wake, kwa hivyo fanya hesabu zako, na yeye ni mkubwa kidogo kuliko nyinyi nyote. Hilo linavutia sana.

Anasema, nenda kwa Hilikia, kuhani mkuu. Mwache ajiandae kwa pesa zinazoletwa hekaluni. Tutasafisha mahali hapo.

Na wanafanya nini? Naam, wanapata kitabu cha Torati—mstari wa 8 wa sura ya 22. Nimekipata kitabu cha Torati katika hekalu la Bwana.

Inavutia. Hilikia ndiye kuhani anayeipata. Wanafanya nini? Wanaipeleka kwa mtu anayeitwa Hulda.

Tuendeleo kusoma. Hilikia, kuhani, niko katika 22:14, alienda kuzungumza na nabii Hulda. Aliishi Yerusalemu katika wilaya ya pili, naye anamtafsiria hili.

Anasema, haya ndiyo yanayoendelea. Sasa unajiuliza, wangewezaje kupoteza kitabu cha Torati? Naam, si vigumu ikiwa una Manase kwa miaka 55 akifanya aina ya mambo aliyokuwa akifanya, na hekalu likichafuliwa na kuchafuliwa kama lilivyokuwa. Kwa hivyo, katika kulisafisha, hili hapa, jambo ambalo walipaswa kuishi kwalo.

Hawakuwa wameijua, na wanahitaji nabii Hulda aifasiri. Kwa njia, neno moja tu kuhusu Hulda. Cha kufurahisha ni kwamba, hawakuipeleka kwa Yereimia, ambaye ni nabii aliye hai, mwenye bidii, na anayepumua kwa wakati huu.

Sio kama hakukuwa na manabii wengine karibu, lakini wanampeleka Hulda, naye anasema, kuna matokeo ya kutotii Torati. Akisoma laana na baraka hizo kwa ajili ya agano. Kwa vyovyote vile, Yosia atalifanya upya agano hilo kwa sababu ameelemewa sana na umuhimu wa hili.

Anamwamuru Hilikia, kuhani mkuu, sasa niko katika 23 :4, kuondoa takataka zote zilizokuwa humo hekaluni. Na sio tu kwamba anasafisha hekalu, bali pia anasafisha mashambani. Na tukiendelea kutazama mstari wa 6, Yosia aliwaleta makuhani wote kutoka miji ya Yuda na kuchafua mahali pa juu, kuanzia Geba hadi Beer-sheba.

Sasa, moja ya mambo ambayo hii inakuambia, kwa njia, ni kwamba mimi huwa nafikiria kijiografia kila wakati, kwa hivyo itabidi unisamehe. Jiografia ni muhimu sana. Kabla hatujamwambia Dani aende Beersheba, unakumbuka hilo? Yapata dakika 20 zilizopita? Hiyo ilikuwa wakati ufalme wa kaskazini ulikuwa bado upo.

Sasa, ni kutoka Geba hadi Beersheba. Geba labda iko karibu, kwa kiwango cha juu zaidi, maili nane kaskazini mwa Yerusalemu. Kwa hivyo, tumepungua.

Na bado, wanachafua mahali pa juu kuanzia Geba hadi Beer-sheba. Alichafua Tofethi katika bonde la Ben Hinomu, ambapo walikuwa wakitoa watoto dhabihu kwa moto, wakiwapitisha watoto kwa moto kwa Moleki. Na kisha, cha kufurahisha zaidi, inasema, hata madhabahu ya Betheli, mstari wa 15, mahali pa juu palipotengenezwa na Yeroboamu, mwana wa Nebati, ambapo Israeli walitenda dhambi, hata madhabahu hiyo na mahali pa juu alivibomoa.

Sasa, hili ndilo jambo la kuvutia. Mstari wa 16, Yosia alitazama huku na huku, na alipoona makaburi yaliyokuwa pale kwenye kilima, alitoa mifupa kutoka kwayo na kuichoma madhabahuni kulingana na neno la Bwana. Je, unakumbuka jambo fulani

kuhusu hili kabla sijamaliza kusoma mstari huo? Kuna kumbukumbu zozote zisizoeleweka za mgawanyiko katika ufalme na jambo lililotokea mara tu baada ya mgawanyiko katika ufalme? Nitakukumbusha tena.

Ni kidokezo kidogo tu kuhusu jaribio. Samahani, mtihani unaokuja wiki moja kutoka Ijumaa. Nadhani hiyo ndiyo tarehe.

Mara moja, ufalme utakapogawanyika, Yeroboamu, mwana wa Nebati, anaanzisha ibada hii ya uongo. Unakumbuka hilo? Madhabahu, yeye mwenyewe anatoa dhabihu. Makuhani ambao si Walawi wanafanya hivi.

Ni tamasha la mwezi wa nane badala ya tamasha la mwezi wa saba. Kimsingi, ni mzaha, bila ukweli mwingi, wa kile ambacho watu wameambiwa wafanye kuhusu ibada. Mtu wa Mungu kutoka Yuda, nabii ambaye hakutajwa jina, anakuja Betheli na kutangaza tangazo dhidi yake.

Unakumbuka? Anasema, juu yako, Ee madhabahu, mtu aitwaye Yosia wa nyumba ya Daudi atateketeza mifupa ya makuhani hawa. Tunasoma katika 1 Wafalme 12, au ilikuwa 11, au ilikuwa 13? Sikumbuki sura zangu kamwe. Nadhani ni 13.

Kwa vyovyote vile, unaweza kusamehe hilo, Ted, nimesikia kutoka kwa hilo. Rudi nyuma na uhakiki, kwa sababu sasa unaona kama miaka 300 na miaka kadhaa baadaye kwamba hiki ndicho kinachotokea, na 2 Wafalme inarejelea mchakato huu wote. Sasa, tunahitaji kuendelea mbele.

Anasafisha hekalu, anaweka mipaka ya Yerusalemu, nchi, anatimiza unabii uliofanywa Betheli, na anasherehekea Pasaka, kama nilivyosema, akisherehekea ukombozi, urejesho, ukombozi kutoka kwa dhambi, akitambua umuhimu mkubwa wa kiroho wa Pasaka, Yosia atasherehekea Pasaka, na kimsingi inasema hakukuwa na Pasaka iliyosherehekewa kama hiyo hapo awali. Ilikuwa uamsho mkubwa sana. Kwa hivyo, mwishowe, tuna mstari wa 25 wa sura ya 23: kabla wala baada ya Yosia hakukuwa na mfalme kama yeye aliyemgeuza Bwana kama alivyofanya kwa moyo wake wote, roho yake yote, nguvu zake zote.

Je, hilo linasikika kama Kumbukumbu la Torati? Mpende Bwana Mungu wako kwa moyo wako wote, roho yako yote, na nguvu zako zote. Yosia anafuata mfano huo. Anakufa mkononi mwa Farao Neko, kwa kusikitisha vya kutosha, na kisha tuna wafalme wa mwisho wa Yuda.

Kushuka kwa kasi sana baada ya Yosia, kulingana na agano, kama nilivyosoma kwa ajili yenu hapo awali. Watu walikuwa wameasi kwa muda mrefu, Mungu hutunza agano lake, naye atawapeleka uhamishoni. Yehoahazi, Yehoyakimu, na Babeli watavamia katika mawimbi kadhaa tofauti, na nitayapitia haya tutakapoanza kuzungumzia manabii mbalimbali, hasa Yeremia na Ezekieli, hasa.

Uvamizi wa kwanza wa Babeli, 597. Jamaa mmoja anayeitwa Yehoyakini anakuwa mfalme kwa muda, na kwa njia, Babeli sasa inaweka wafalme wa vibaraka. Hawa si wafalme huru halisi.

Wamewekewa vibaraka, kwanza na Misri, kisha na Babeli. Sedekia, na mwishowe, una Nebukadreza akiingia, akiharibu hekalu, wanachukuliwa uhamishoni hadi Babeli, na jambo moja la mwisho tunalohitaji kusoma, kisha nitakuacha uende kwa siku hiyo. Mwishoni mwa 2 Mambo ya Nyakati, wafalme hawa wa mwisho wote wamebanwa katika sura moja, sura ya 36, 2 Mambo ya Nyakati, ndivyo ilivyo.

Na kisha inasema, nchi ilistarehe. Sura ya 36, mstari wa 21, nchi ilifurahia mapumziko yake ya Sabato, wakati wote wa ukiwa wake ilistarehe hadi miaka 70 ilipotimia katika kutimiza neno la Bwana, lililonenwa na nabii Yeremia, ambalo tutaliangalia wiki ijayo. Sawa, wakati wa kuacha.

Tutaonana Ijumaa tutakapoelewa wazo zima, dhana ya manabii, unabii, unabii,